

dag) og Segl; dog regnedes det i gejstlig Henseende ikke for et helt Herred, og dets Thing blev i den ældre Tid ikke benævnet Hindsholm Thing, men Hindsbothing og Retskredsen Hindsbo-Herred*), maaske for at antyde, at denne Særstilling mere havde sin Grund i Hensyn til Befolkningen („Almuen paa Hindsholm“) end i Landskabets Betydning. Dets Navn selv maatte udelukke alle andre fra dette Thing; men de to nærmeste Nabo-sogne udelukkede ogsaa sig selv ved en lignende Særstilling: Munkebo dannede fra Oldtiden et Birk i Forbindelse med Drigstrup, og fra 1413 havde Kjertemindes sin særlige Kjøbstad-Jurisdiction. Munkebo-Birk blev nedlagt 1578 og forlagt til Bjerge Herreds almindelige Thing i Kjølstrup**), og dette har nu i Forening med Aasum Herred sin Herredsfoged i Odense. Men Hindsholm har beholdt sin Særstilling og kaldes nu Hindsholms Herred med sin Herredsfoged i Kjertemindes, dog fra 1757 under Odense Amt***). Den kirkelige Landsdeling kjender ogsaa kun fire Sognkirker paa Hindsholm og Biskop *Jac. Madsen* har meget nøjagtig betegnet Hindsboherreds Grænser: „en Bæk sydvest, strax ved Kjertemindes“, nemlig sydvest i Herredet, Bodsbæk $\frac{1}{4}$ Mil nord for Kjertemindes. Folkebevidstheden skjælner ogsaa endnu skarpt mellem Hindboere og Fastlandets Befolkning, og Beboerne af Munkebo, Drigstrup og Kjertemindes vilde blive meget overraskede ved at benævnes som Indbyggere

*) Vedel Sim. Fyens Vilkaar under Grevens Feide. S. 95, 96, 103. — *Jac. Madsens* Visitatsbog, udg. af Crone S. 134—135, 142, 156, 163.

**) Historisk Tidsskr. 4. S. 599. *Jac. Madsen* S. 135.

***) Da Kjertemindes ogsaa fra ældre Tid laa under Nyborg-Lehn eller Amt, havde man dér det ejendommelige Forhold, at en Kjøbstad hørte under ét Amt og laa paa et andet Amts Grund (*Danske Atlas*, VI, S. 610).

paa „Halvøen Hindsholm“; de kjende kun Hindboere ude paa „Holmen“.

En vilkaarlig og stiltiende Forandring af geografiske Navne er ikke uden Betænkelighed, selv i militær Henseende, hvad en uforsætlig Navneforandring kom til at vise ved en helt vel bekendt Gaard i Haarby Sogn, Baag Herred, Filstrupgaard*). Paa Videnskaberne Selskabs Kaart og paa Amtskaartet 1825 har den sit rette Navn; men paa Fyns Kaartet 1840 er dens Navn skrevet Eilstrupgaard, og dette er ikke alene gaaet over til *Bulls* Kaart 1856, men har ogsaa, formodentlig fra Kaartene, fundet Optagelse i Traps Kgr. Danmark 1ste Udgave S. 676. Da nu i Krigsaaret 1864 et Detachement fik Ordre til at indkvartere sig i Haarby Sogn med Hovedkvarter paa „*Eilstrupgaard*“ og kom til Sognet, søgte og spurgte man forgjæves efter en Gaard af dette Navn; Chefen maatte da tage Hovedkvarter i Akkerup Præstegaard og fik først efter flere Aars Forløb Forklaringen af denne Konfusion, som dog naturligvis saa langt fra Krigens Skueplads den Gang ingen Følger havde**).

*) Den skrives Filstrup 1625 og 1627 (*Vedel Simonsen* Jørg. Brahes Levnet S. 25 og *Bruuns* danske Saml. 2. Række 3, 143, hvor det i Noten opkastede Spørgsmaal: hvor? saaledes er hermed besvaret), Filstrupgaard 1718 (*Hofm.* Fund. V, 198), Filstrupgaard 1757 (*Kalkar* de catechetiske Skoler i Odense S. 9) og Fielstrup 1774 (*danske Atlas* III, 467 og VI, 660 og paa det tilhørende Kaart) og *Jonge* (Kgr. D. 290). Den tilhørte en Tid Medlemmerne af Familien *Mule* i Odense, blev skjænket til de catechetiske Skoler og i 1750 solgt for 5060 Rbd.

**) I anden Udgave af Traps Værk har Gaarden nu faaet sit rette Navn igjen (IV, 157) og ligesaa paa Generalstabens Kaart, medens Eilstrup endnu staaer paa Christianis Fynskaart.

Topografiske Oplysninger fra Agger,

af A. Østerhol.

Naar undtages, at de tyske Tropper 1864 naturligvis ogsaa aflagde et Besøg i Agger, haves der, saa vidt jeg véd, kun Efterretninger om, at Agger to Gange har været Gjenstand for fjendtlige Angreb.

Den første Gang var Slaget ved Nabe i Krigen mod *Svenskerne* 1657. I afdøde *C. C. Andresens* fortjenst-

fulde Bog „Om Klitformationen“ (1861) siges, at der paa den Tid fandtes en Kanal, som saa Grund af en Revle i Havnemundingen var saa grund, at *Svenskerne* gik over den. *Andresen* henstiller det som tvivlsomt, om der til den Tid har været en Kanal; men selv om en saadan ikke fandtes, egnede de stedlige Forhold sig allige-

vel godt til et Forsvar. Fra Nissum Brednings nordvestlige Del gaar nemlig en lille Vej endnu lidt længere mod Nordvest; denne Vej kaldes „æ Skiver“, og i den falder en lille Bæk, som i forrige Tider har været en Aa, der dannede Flade Søes Afløb til Fjorden. Aaen gik fra Søens sydvestlige Hjørne, der endnu kaldes „æ Vejlehaal“ (Vejlehalen) i en Bue ind imellem Byerne Øster og Vester Agger, hvilken sidste den Gang laa længere mod Vest end nu og oppe paa Agger Bjærg. Aaen er for længe siden tilsandet, og kun hin Bæk er tilbage. Flade Søes nuværende Afløb igjennem Taabel By er for en Del gravet gjennem „æ Drav“, og denne Del kaldes derfor ogsaa „Kastet.“ I Slaget ved Nabe stod de danske Bønder bag „Skiveren“ og denne Bæk eller Aa, hvis Afløbet paa dette Sted den Gang fandtes; noget længere mod Syd ved Nabe, stod Svenskerne. Fra „Skiveren“ i Vest og et Stykke længere mod Øst langs Fjordens nordlige Bred findes en Række smaa Jordvolde, som endnu den Dag i Dag kaldes „æ Skanser“, og som skulle være opkastede til Værn mod de svenske Soldater; efter Andresen omgik Svenskerne Skanserne.

Med disse Meddelelser er det interessant at sammenholde, at jeg *kun* har hørt den Beretning om Slaget af Beboerne paa Egnen, at Svenskerne skulle være slaede tilbage, at de derefter i Baade satte over Fjorden og at de have landet i Randrup (Vestervig Sogn), hvor de skulle have afbrændt Kjærgaard. Det har sikkerlig været en hed Dyst, og det er nok til denne Affære, at Vester-vig Kirkebog sigter med følgende Optegnelser:

„Anno 1657 Den 6 octob. bleff begravnen, som af fienderne bleff Nedlagt den 3 octob. effterskreffne Jens Christnessøn, Michel Jacobssøn, Jens Nielssøn, Christen Anderssøn oc Jeppes . . . *) søn. alle af Olum, Item Søffren Jenssøn, Niels Bromand (?), Laust Søffrensøn oc Niels Matzøn alle aff Vester Agger, Peder Poulssøn . . . *), Chresten, Niels Boomands (?) Søn, Item Laust Lauritzøn oc hans Søn Peder Lauritzøn, Søffren . . . *), Niels Jenssøn oc Peder . . . *) oc Christen Mikelssøn alle af øster Agger, . . . *) Chresten Matzøn paa Naabe oc Mikel Terkildsøn i øster Agger Summa: 19.“

Der siges vel ikke udtrykkelig, at disse Mænd faldt ved Nabe, men naar hermed sammenholdes Helligsø Kirkebogs Optegnelser saalydende:

„Anno 1657. Den 7. octob. begroff Jeg 6 lig i giet-trup Kirchegaard, de Vare dræbte i det ynchelich mord som schede Ved Vester haff den 3. oct. nest tilforn. S . . . r*) Niels Jensøn i Flarup och hans broder Las Jensøn i Gundtofft gaard, Jens Mourisøn i giet: Knud Jensøn ibid. Christen Pedersøn i Knudsgaard i Kobb: och Niels Kristensøns Søn i Kobb: Thøger“.

*) Utydeligt.

saa ses det i hvert Fald, at „Mordet“ er sket „ved Vester haff“, og det synes rimeligt, at det netop er Slaget ved Nabe, der i begge Tilfælde menes. Mulig kunde andre Kirkebøger i Omegnen, som jeg ikke har haft Lejlighed til at se, give fuld Oplysning derom.

Det næste Sammenstød, som Aggerboerne havde med Landets Fjender, men som dog var mindre blodigt end det første, var i Krigen med *Engelskmændene* i Førstningen af dette Hundreaar, hvilken Affære meget karakteristisk beskrives i „Liber Daticus for Vestervig og Agger Præstekald“, som under Overskriften: „Adskilligt som formenes at kunne være af Interesse for Eftermændene“, meddeler følgende:

„Rapport fra Kystmiliciens Foresatte i Agger til General-Commandoen i Nørre-Jylland, angaaende en Affaire ved Agger med en engelsk Brig:

Den 9 Maii ved Middagstid kom 2 fiendtlige Engelske Briger — en Stor og en Mindre seilendes Sydvest fra og styrede ind efter. De havde udsat 2 Barkasser, en Stor med omtr. 50 Mand og en Liden med 10 a 12 Mand — omtr. 2 Mile fra Landet — disse roede forved Brigerne ind efter — lige for Vester Agger og Aalum Byer. Da de nærmede sig kunde Vagten godt skjønne, at de vare fiendtlige. Underbefalingsmanden gjorde strax Anstalt for at samle 16 a 20 Mand Kystvogtere med skarpladte Geværer, men da Barkassens Mandskab saae Folkene paa Stranden, vendte de igjen og lagde bie Briggerne, hvilke vedbleve at styre ind efter — $\frac{1}{4}$ Time derefter udsatte den mindre Brig en Jolle under Parlemantair Flag med 1 Lieutnant og 5 Matroser og begge Brigene viste Dansk Flag — 3 Stkr. paa hver under Store-Mers-Raae — hvorpaa bemeldte Jolle kom tæt til Landet og talte med Underbefalingsmanden — hilsende fra Captainen, at han vilde have 6 Mand ombord til sig af de Bedste, hvilke skulde medbringe nogle Fisk, som Captainen ville betale. Hertil svarede Underbefalingsmanden, at det kunde han ikke tillade. Hvorpaa Parlemantairen satte igjen ud til Brigen — lagde den Bak i Vinden og styrede syd efter; da han først gav et løst Canon-Skud, strax derpaa et skarpt. Saaledes blev han ved at fyre skarpt Skud i Skud i det han gik tæt til Reolerne og saa nær, som muligt, da Vinden var østlig og stille. — Efter at være kommen noget sønden for Agger Kirke vendte han over — drev langs nor paa og imidlertid gav det glatte Lag.

Af Canon-Kugler ere fundne mange imellem Agger og Taabel Byer. De ere paa 18 a 20 Pd. En stor Deel gik over i Ørum Sø. Omtrent 100 Kugler blev skudte ind over Agger; men gjorde (Gud skee Tak!) ei nogen Skade paa Mennesker eller Qvæg. Den største Skade gjorde en Kugle, som medens Mand og Kone laac og sov deres Middags-Søv, traf Chresten Grøns Huus i Vester Agger, hvor den slog 3 pr. Spæntræer i Stykker mod et paa Loftet hængende Fiskergarn, hvilket den ilde tilredte — fløj derpaa ned i Bryggeret — hvor den slog en Dør og Stolpe ned og blev liggende. Paa Skolehuset blev af en Kugle nedskudt en muuret Tavle, men stand-sede derved, da indenfor var pakket med Tørv — Planke-

Værket om en Brønd i Aalum blev og nedskudt — videre Skade gjorde Kuglerne ikke. — Canonaden varede fra Kl. 1 til 3 Eftermiddag — da Brigen søgte ud til den Store — hvorpaa begge satte fulde Seil til og gik nord efter. Kystmilicen af Westervig Districts Afdeeling kom til Stranden Kl. 1 $\frac{1}{4}$, og var Vidne til, at hvor Fienden kunde see flest Folk, stillede han sine Kanoner mod — saavel som efter Wester Agger og Sønder Aalum Byer.

Det tillades mig at lægge til:

Kystmilicen viste ved denne Affaire et uforsagt Mod og ventede med Iver, Leilighed til, at have hævnnet sig, ialfald Fienden vilde have udsat Barkassen.

Seiersbøl^{*)}, den 10 Maj 1811.

Paa Overbefalingsmandens Hr. General
Auditeur Lindahls Vegne

Preetzmann.

Til

„Høyvelbaarne Hr. General Major og Kammerherre von Samas
— Høystcommanderende over det nordre Commando District.“

Derefter indeholder „Liber Daticus“ Gjenparter af 2 Skrivelser fra Amtmand *Faye* i Thisted til Sognepræst *Bendix* i Vestervig. I den første anmoder Amtmanden Sognepræsten om „at ville undersøge, hvilke Mænd der ved Fiendens Bombardement har lidt, og tillige hvad Tab enhver Mand har haft, samt hvormeget enhver af disse Tab med Billighed kunne erstattes med.“ Ved den anden Skrivelse tilstilles Sognepræsten denne Erstatning, som efter en af denne afholdt Taxationsforretning udgjør 22 Rdlr. 32 Sk. . . .

Saa vidt jeg véd, er der et og andet i det ovenstaaende, der ikke før er omtalt, og da enhver lille Ting, der kan oplyse vore topografiske Forhold, har en vis Værdi for Landets Geografi i det hele, vil man mulig betragte nærværende Oplysninger med Interesse.

*) en Gaard i Vestervig Sogn.

De store svenske Søer og Gefjonsagnet^{*)},

af Ed. Erslev.

(Hermed Tavle VI).

Iblandt de os overleverede Oldsagn have faa saa tit været brugte i Sang, Tale og Billede som det om Gefjon, og dette er let at indse; thi den nordiske Oldtids største Historiskriver siger ved at fortælle derom med tydelige Ord, at vort Sjælland er pløjet ud af en af de store svenske Søer. Historikere og Naturgranskere have ogsaa syslet dermed; men, som man vil se af det følgende, ved denne Sag har Snorre dog rimeligvis gjort sig skyldig i en Misforstaaelse.

I det nordlige Evropa findes der, som man véd, to Grupper af store Søer, de russiske og de mellemsvenske; I Størrelse overgaa de russiske langt de mellemsvenske; thi Ladoga har et Indhold af 330 og Onega af 177 □ Mile^{**)}, medens Väneren er 101, Vättern 33 og Mälaren 21 □ Mile^{***)}; men det mellemsvenske Sødtag er interessantere, da det frembyder større Ulig-

heder, og da dets Søer med deres Omgivelser høre til de skjønneste Egne i Verden.

Af de svenske Søer gjør *Vänern* et Indtryk, som om den var et Ferskvandshav; Skibe af forskjellig Slags drage over den udstrakte Vandflade, vældige Bølger rejse sig i Storm paa Vandet, og Strandinger foregaa ligesom paa Havet; sex Kjøbstæder ligge paa dens Bredder, og Skibene, der høre hjemme paa den, ere i alt over 100 — paa mere end 10 Tons — og have tilsammen en Drægtighed af 6500 Tons^{*)}, eller noget lignende som Byerne paa Laaland tilsammen. — Ogsaa *Vättern* gjør et Indtryk som et Hav eller rettere som en stor og langstrakt Fjord; den er nemlig 18 Mile lang og kun et Par Mile bred, og den svarer i Form omtrent til Öland. Enhver, der fra Jönköping har set ud over Vättern, vil ikke have glemt det dejlige Syn; Søen omgærdes af bratte Skrænter, der for en Del ere dækkede med Skov, og man kan ikke se Ende paa den store Vandflade. — *Mälaren*, der dog er en hel Del mindre end Vättern, gjør ligeledes Indtrykket af Hav; men her er det en Skær-

*) Brudstykke af et Skrift „Jylland“, der er ved at udkomme.

**) *Elisée Reclus*. Géographie universelle. Paris. Tome V. 1880. S. 568.

***) *E. Sidenblad*h. Royaume de Suède. Exposé statistique. Stockholm. 1878. S. 11.

*) Sveriges officiella statistik. E. Inrikes sjöfart och handel för år 1878. S. 4 og 5.